

Сьогодні вебсайти музеїв — це сучасні інформаційні платформи, які надають інформацію про історію музею, партнерів, контактну інформацію, новини, інформацію про виставки та експозиції, анонси подій, години роботи, 3D-тури, наукову діяльність і музейні бібліотеки. Більшість музеїв Дніпра також ведуть свої офіційні сторінки в соціальних мережах.

Отже, статистика звернень користувачів до вебсайтів та офіційних сторінок дніпровських бібліотек, державного архіву Дніпропетровської області та музеїв м. Дніпро у соціальних мережах засвідчує про те, що вебсайти вищеназваних документно-інформаційних структур є потужними цифровими платформами, що пропонують віддалений доступ до різноманітних ресурсів та сервісів, офіційні сторінки установ позиціонують й інформують про наявні ресурси та сервіси і сприяють повному та всебічному забезпеченню інформаційних потреб віддалених користувачів. В той же час, створення та функціонування чатботів бібліотек, архіву та музеїв у вайбері та телеграм-каналі є прикладом сучасних і ефективних каналів комунікації, інформування й позиціонування всіх видів ресурсів та послуг.

Д. Гончаров

**БІБЛІОТЕКА ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ:
МІЖ ПРАГНЕННЯМ ДО ІННОВАЦІЙ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯМ ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ**

D. Honcharov

**LIBRARY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BETWEEN THE PURSUIT OF INNOVATION
AND THE PRESERVATION OF ETHICAL VALUES**

Бібліотекарі і бібліотекознавці активно вивчають штучний інтелект (ШІ) попри відсутність спеціальних освітніх ініціатив, оскільки розвиток великих мовних моделей, таких як GPT, спонукав практиків опанувати технологію самостійно. Опитування бібліотечної спільноти в Україні показало, що 89 зі 106 фахівців хоча б раз використовували ШІ у соціальних мережах, для створення ілюстрацій, презентацій, планів, сценаріїв або іншої документації. У 2022–2025 рр. у наукометричній базі Scopus проіндексовано понад 183 наукові праці про використання штучного ШІ в бібліотечній галузі і їх кількість зростає щороку більш ніж удвічі порівняно з попереднім роком. Дослідження фокусуються на практичних перспективах використання машинного навчання, водночас автори наголошують, що трансформація сервісів класичних бібліотек за допомогою ШІ можлива лише після вирішення етичних, фінансових, освітніх та технологічних проблем.

Впровадження ШІ в бібліотечне виробництво вважається невідворотним, хоча опитування, проведені в кількох країнах (США, Україні, Хорватії, Замбії, Нігерії), вказують на опір працівників, які бояться, що ШІ може повністю витіснити їх працю. Виникає сумнів: чи не є ідея ШІ-бібліотеки недосяжною утопією, оскільки нинішній вектор розвитку ШІ суперечить базовим цінностям бібліотек як осередків соціальної комунікації, просвіти і збереження культурної пам'яті?

Користувачі не усвідомлюють, що спілкуючись із чатботами, вони надсилають свою приватну інформацію, а великі корпорації масово впроваджують ШІ без поінформованої згоди користувачів. Бібліотеки сповідують іншу етику і вважають довіру між установами та читачами своїм найважливішим принципом. Ruth Monnier, Matthew Noe та Ella Gibson зазначають, що ШІ-бібліотека лише створює ілюзію

доступу до знань і контролю за їх використанням, позаяк така установа ризикує потрапити в залежність від великих технологічних компаній, закритих алгоритмів та технічних експертів. Моделі ШІ під час навчання перетворюють тексти на мільярди параметрів, і ці дані стають невіддільними від архітектури алгоритму, тому в майбутньому видалити інформацію з моделі вже практично неможливо. У випадках неправомірного збору чи використання матеріалів, захищених авторським правом, технічних збоїв або поширенні недостовірної інформації виникає етично і юридично суперечлива ситуація, коли відповідальність за наслідки розподіляється між бібліотечними фахівцями, розробниками і постачальниками комунікаційної інфраструктури. Від моделей ШІ страждає екологія, CEO OpenAI Сем Альтман доповів, що для єдиного запиту до ChatGPT потрібно біля 0.34 Вт/год електроенергії, аналітична компанія “Statista” підрахувала, що у світі станом на 2025 рік вже працює 11800 датацентрів, а це колосальні витрати електроенергії та водних ресурсів для охолодження.

Висока точність нових моделей ШІ заохочує користувачів ототожнювати машинну генерацію контенту із людським мисленням та довіряти результатам, що в поєднанні з поширенням дипфейків загрожує інформаційній безпеці суспільства. Бібліотеки опиняються у вразливому становищі, оскільки поступаються комерційним компаніям у фінансових та технологічних ресурсах. Водночас бібліотечна спільнота усвідомлює ризики й намагається протидіяти неетичним практикам впровадження ШІ. Так, у 2024 р. асоціація науково-дослідних бібліотек США та Канади (ARL) визначила сім ключових принципів для використання ШІ в бібліотеках, серед яких: демократизація доступу до ШІ, навчання користувачів розпізнавати упереджені результати, використання алгоритмів з відкритим кодом, неухильний захист персональних даних користувачів і дотримання авторського права.

Бібліотеки не можуть дозволити собі очікувати, доки ШІ не розвинеться настільки, щоб його можна було легко інтегрувати в технологію бібліотечного обслуговування. Можна прогнозувати: з часом ШІ стане ключовим інструментом управління знаннями, що сконцентровані в бібліотечних фондах, але він не здатен замінити інші важливі функції бібліотек: виховну, освітню, соціокультурну, реабілітаційну. Прагнення до технологічного розвитку, підсилене тиском компаній, які просувають власні програмні рішення, не повинно переважити фундаментальні цінності, адже це призведе до втрати довіри користувачів і послаблення ролі бібліотек у суспільстві. Отже, майбутнє бібліотек залежить насамперед від збереження гуманістичних та етичних принципів, хоча ШІ залишається перспективним інструментом модернізації бібліотечних процесів.

Я. Мартиненко

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК

Y. Martynenko

CLOUD TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR THE DIGITAL TRANSFORMATION OF MODERN LIBRARIES

Інформаційні технології останніх десятиліть відкрили нові можливості щодо організації діяльності різних соціальних інститутів, серед яких найбільш суттєвих цифрових трансформацій зазнали сучасні бібліотеки, які перетворилися